

Høringsuttalelse –

Statnetts konseptvalgutredning for Lofoten og Vesterålen

Utarbeidet av Noranett AS, Noranett Hadsel AS, Noranett Andøy AS, Vestall AS og Elmea AS

15.09.2025

Forord

Denne høringsuttalelsen er utarbeidet i fellesskap av nettselskapene Noranett AS, Noranett Hadsel AS, Noranett Andøy AS, Vestall AS og Elmea AS.

Selskapene har ansvar for regional- og distribusjonsnettet i Lofoten, Vesterålen og Harstad-regionen, og har mange års erfaring med drift og utvikling av kraftnettet i området.

Bakgrunnen for uttalelsen er Statnetts konseptvalgutredning (KVU) for Sørnettet. Vi mener at flere viktige faglige og samfunnsmessige vurderinger ikke er tilstrekkelig belyst i KVU-en.

Formålet med høringsuttalelsen er å bidra til en mer helhetlig vurdering av behov, løsninger og samfunnsøkonomiske konsekvenser, med utgangspunkt i lokal kunnskap og erfaring. Vi ønsker med dette dokumentet å styrke grunnlaget for Energidepartementets videre behandling av saken.

Oppsummering – Høring av Statnetts konseptvalgutredning for Sørnettet

Statnetts anbefaling i KVV-en er utilstrekkelig. Den sikrer ikke nødvendig kapasitet for at folk skal kunne bo, drive næringsutvikling, ivareta forsvar og beredskap eller gjennomføre energiomstillingen i regionen. Statnett legger kun opp til å søke konsesjon for første del (Kvandal–Kilbotn), uten å presentere et helhetlig målbilde. Regionen trenger et fremtidsrettet 420 kV-målbilde, og et raskt 132 kV strakstiltak for å sikre utvikling nå.

Hovedpoeng:

- Hele målbildet må legges frem nå. En trinnvis 420 kV-ringstruktur som kan ivareta forbruksøkningen fram mot anleggenes levetid bør utredes og legges til grunn allerede i denne prosessen. Delvise løsninger skaper usikkerhet, feilinvesteringer og stagnasjon.
- Analysegrunnlaget i KVV-en er for svakt. Prognosene for forbruksvekst er for lave og analyseperioden for kort, noe som vil gi et underdimensjonert nett lenge før levetiden er over.
- Dagens anbefaling innebærer at Lofoten får svært store økninger i det som allerede er landets høyeste nettleie. En linje helt til Kleppstad er nødvendig for å normalisere tariffene. Med Statnetts forslag vil også Harstadorrådet stå i fare for en kraftig økning i nettleie.
- Å bygge «akkurat nok» nå vil låse inn flaskehalser i flere tiår fremover, mens samfunnsøkonomiske gevinster, arbeidsplasser og grønn industri går tapt.
- Forsvar og beredskap i Evenes, Harstad, Lødingen, Sortland og Andøya gjør regionen strategisk for Norge og NATO. Dette forsterker behovet for et robust og fremtidsrettet transmisjonsnett.

Strakstiltak:

En 132 kV-linje Kvandal–Kilbotn via Grovfjord kan bygges raskt av Noranett, og gi nødvendig avlastning frem til 420 kV står ferdig. Statnett bør finansiere dette så lenge linjen har transmisjonsnettfunksjon. Statnett tillater ikke tilknytning med vilkår (TPV) i regionen. Dette må imidlertid tas i bruk så snart som mulig for å utnytte eksisterende ledige kapasitet uten å gå på bekostning av forsyningssikkerheten.

Anbefaling:

Før KVV kan godkjennes må Statnett

- utarbeide et helhetlig målbilde for Sørnettet (420 kV-ringstruktur).
- gjennomføre nye analyser med realistiske prognoser og et livsløpsperspektiv som speiler nettets levetid.
- sikre reell involvering av regionale nettselskaper i denne prosessen.

Innhold

Forord.....	2
Oppsummering – Høring av Statnetts konseptvalgutredning for Sørnettet.....	3
Innhold.....	4
1 Innledning.....	5
2 Bakgrunn.....	6
2.1 Dagens situasjon.....	6
3 Våre vurderinger av KVV Sørnettet	7
3.1 Analyseperiode.....	7
3.2 Lastutvikling og energiomstilling.....	7
3.3 Tekniske forutsetninger	9
3.4 Kraftproduksjon.....	10
3.5 Jordingssystem.....	11
3.6 Behov for fremtidig målnett	12
3.7 Valg av konsept	15
3.8 Prosess og involvering	16
3.9 Fordelingsvirkninger	17
3.10 Samfunnsøkonomiske analyser	18
3.11 Oppsummering	21
4. Samfunnsperspektiver.....	22
5. Strakstiltak.....	24
5.1 Ny 132kV linje som midlertidig transmisjonsnett.....	24
5.2 Tilknytning med vilkår (TPV).....	24
6. Konklusjon.....	25
7. Anbefalinger.....	26

1 Innledning

Denne høringsuttalelsen er utarbeidet av nettselskapene Noranett AS, Noranett Hadsel AS, Noranett Andøy AS, Vestall AS og Elmea AS. Selskapene har ansvar for regional- og distribusjonsnettet i Lofoten, Vesterålen og Harstad-regionen, og har mange års erfaring med drift og utvikling av kraftnettet i området.

Formålet med uttalelsen er å gi faglige innspill til Energidepartementets behandling av Statnetts konseptvalgutredning (KVU) for Sørnettet. Vi mener at KVU-en i sin nåværende form ikke gir et tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for valg av konsept, og at flere sentrale forhold er for svakt belyst.

Nettselskapene har deltatt i møter med Statnett, men opplever at våre innspill i liten grad er tatt til følge. Vi mener at dette har ført til at viktige faglige og samfunnsmessige vurderinger mangler i KVU-en.

Vår uttalelse bygger derfor på tidligere innspill fra nettselskapene, erfaringer fra drift og utvikling av nettet i regionen, samt egne analyser av behov og mulige løsninger.

2 Bakgrunn

2.1 Dagens situasjon

Sørnettet er forbindelsen mellom Ofoten og konsesjonsområdene i Lofoten, Vesterålen og Harstad-området. Regionen er det tettest befolkede området i Nord-Norge, og kraftbehovet er stort. Hele transmisjonsnettet er bygget på 132 kV, men det er ikke ledig kapasitet og nettet har ikke rom for videre forbruksvekst.

Vestsnittet består av 3 stk 132 kV linjer, og utgjør en flaskehals i forsyningen mellom øst og vest. I januar 2024 ble det registrert en formidabel lastrekord over Vestsnittet, i et nett som allerede i forkant av dette ikke holdt mål.

I tunglastperioder har betydelige deler av området vært drevet radielt, noe som gir redusert forsyningssikkerhet. Situasjonen har ført til en tilknytningsstopp for nytt og utvidet forbruk over 1 MW vest for Vestsnittet. Dette innebærer at nye næringsetableringer og industriutvidelser i praksis ikke kan realiseres uten at det investeres i nytt transmisjonsnett.

Denne situasjonen gjør Sørnettet til et av de mest krevende områdene i landet når det gjelder forsyningssikkerhet. Regionen er i dag den eneste i Norge med en slik tilknytningsstopp, og konsekvensene er alvorlige både for næringsutvikling, bosetting og samfunnsutvikling generelt.

2.2 Forventet utvikling

Fremover er det ventet en betydelig økning i kraftforbruket i Lofoten, Vesterålen og Harstad-området. Utviklingen drives både av befolkningsvekst, næringsutvikling og energiomstilling, der fossilt forbruk skal erstattes med elektrisitet.

Dette innebærer at etterspørselen etter nettkapasitet vil øke kraftig sammenlignet med dagens nivå. Når nettet allerede er uten ledig kapasitet vest for Vestsnittet, vil en videre forbruksvekst forsterke dagens utfordringer og gjøre situasjonen enda mer kritisk.

Den forventede utviklingen viser derfor tydelig behovet for et mer robust transmisjonsnett, som både kan håndtere dagens situasjon og legge til rette for fremtidig vekst.

3 Våre vurderinger av KVU Sørnettet

3.1 Analyseperiode

Statnett har i KVU Sørnettet valgt en analyseperiode på 40 år. Dette er i tråd med NVEs anbefaling¹, som sier at analyseperioden for nettiltak som hovedregel settes til 40 år, i tillegg til tiden som går med til planlegging og gjennomføring.

Energidepartementets veileder for konseptvalgutredninger² viser til at alternativanalysen skal være basert på Finansdepartementets gjeldende veileder i samfunnsøkonomiske analyser og omtale av metodikk. Fra Finansdepartementets rundskriv Prinsipper og krav ved utarbeidelse av samfunnsøkonomiske analyser³, fremgår det at «*Levetiden som benyttes i analysen av investeringsprosjekter må reflektere den perioden tiltaket som analyseres faktisk vil være i bruk eller yte en samfunnstjeneste.*» Som hovedprinsipp skal analyseperioden være så nær levetiden som praktisk mulig. For ledninger i transmisjonsnettet er levetiden normalt minst 80 år, og for stasjoner og kabler 50–55 år.

Det avgjørende er at selv om man benytter 40 år som økonomisk analyseperiode, må anleggene teknisk dimensjoneres for forventet last gjennom hele den tekniske levetiden. Dersom dette ikke gjøres, kan man ende opp med anlegg som er fullt belastet allerede etter halve levetiden. Da må nye utbygginger startes opp lenge før anleggene er avskrevet, med store merkostnader som følge. Restverdibetraktninger i analysene fanger ikke opp denne risikoen. Vårt hovedbudskap er derfor at analyseperioden kan settes til 40 år i beregningene, men at planleggingen og dimensjoneringen må ta høyde for lastutviklingen i hele anleggenes tekniske levetid.

3.2 Lastutvikling og energiomstilling

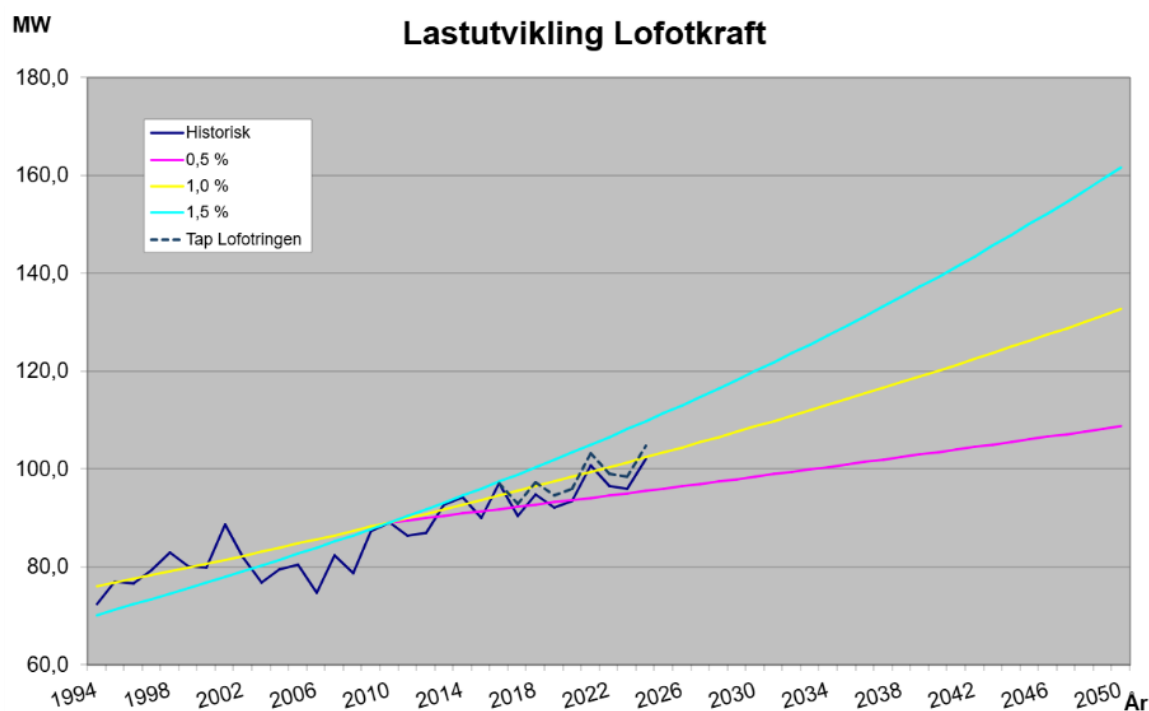
Statnett legger i KVU Sørnettet opp til en utvikling som innebærer omlag en dobling av forbruket i løpet av 40 år. Inkludert i dette er ca 20% økning grunnet en antatt vekst på normal forbruk på 0,5 % årlig. Dette baserer seg på en rapport fra SINTEF fra 2022, som nok ikke har tatt inn over seg virkningen elektrifiseringen vil ha for fremtidig økning i alminnelig forbruk. Etter vår vurdering er dette et for svakt grunnlag for valg av fremtidig nettløsning i regionen.

Figuren under er hentet fra Elmeas konsesjonsområde og viser en historisk årlig vekst på om lag 1 %. En slik utvikling gir en økning på nær 50 % i løpet av 40 år – mer enn dobbelt så mye som Statnetts beregninger tilsier. Vi antar at forholdene er tilsvarende for hele Sørnettet vest for Vestsnittet. Dersom man legger for lave tall inn i analysene, risikerer man å undervurdere behovet dramatisk og planlegge et nett som raskt blir underdimensjonert.

¹ [Samfunnsøkonomiske analyser av nettiltak](#), Publisert 02.07.24, NVE

² [Konseptvalgutredning og ekstern kvalitetssikring av store kraftledningssaker](#), utgitt av Olje- og energidepartementet

³ [Finansdepartementets rundskriv R-109/2021](#), 25.06.2021

Figur 1. Lastutvikling Lofotkraft.

Kurvene viser lastutviklingen i Lofoten siste 30 år, der årlig gjennomsnittlig økning er 1 %.

En annen viktig driver som fører til lastøkning, er Stortingets vedtatte energiomstilling⁴, som definerer at Norge skal redusere klimagassutslippene i størrelsesorden 90 – 95 % innen 2050. I dag dekkes om lag halvparten av regionens energibehov av fossile kilder, og når dette fases ut og erstattes av elektrisitet, vil behovet for kraft øke betydelig. Riktig nok er virkningsgraden på elektriske motorer og løsninger langt bedre enn for fossile alternativer – typisk 85–97 % for elmotorer og elkjeler, mot 25–45 % for forbrenningsmotorer og 60–85 % for oljekjeler. Dermed vil ikke elektrifiseringen kreve en direkte doubling av forbruket. Men effekten på last og kapasitet i nettet er likevel betydelig, og Statnetts beregninger fanger ikke dette opp på en realistisk måte.

I tillegg må det tas hensyn til økte tap i strømnettet. Når belastningen i linjenettet øker, øker også nettapene. Erfaringsmessig kan tapene variere fra om lag 6 – 13 %, i forhold til om nettet er oppgraderte eller ikke. Med den forbruksveksten som nå er forventet, kan vi realistisk regne med at tapene igjen vil øke til rundt 10 %. Når både virkningsgrader og nettap tas i betraktning, innebærer dette at elektrifiseringen samlet sett kan gi en økning i effektbehovet fra dagens nivå på mellom 65 og 85 %.

⁴ [Lov om klimamål \(klimaloven\)](#), § 5

I tillegg viser vår egen undersøkelse, gjennomført i samarbeid mellom Elmea, Noranett og Vestall i 2023–2024, at de framtidige effektbehovene i regionen er mye større enn det Statnett planlegger for. Totalt er det meldt inn et volum på 1301 MW i anslått effekt for nye og utvidede behov i løpet av de neste 20 årene. Vi antar at mellom 20 % og 40 % av dette vil treffe i Statnetts topplasttime. Dette illustrerer hvor mye større presset på nettet vil bli enn det som reflekteres i KVVU-en.

Det betyr at en dobling av kapasitet over 40 år ikke vil være tilstrekkelig. Når vi samtidig vet at nye linjer og stasjoner skal stå i 60–80 år, blir det enda mer kritisk å ta høyde for reell vekst og energiomstilling i dimensjoneringen. Hvis ikke, vil vi risikere å bygge anlegg som er fullt belastet allerede før halve levetiden er gått – med tidlige reinvesteringer, store ekstrakostnader og en svekket forsyningssikkerhet som resultat.

3.3 Tekniske forutsetninger

Et grunnleggende problem med KVVU Sørnettet er at de tekniske forutsetningene Statnett bygger analysene på, i stor grad er basert på dagens flaskehalser i nettet og tilstøtende nett. Disse begrensningene brukes som premiss for å vurdere hvilke løsninger som er nødvendige i et framtidig Sørnett.

Et tydelig eksempel er 420 kV-forbindelsen mellom Ofoten og Kvandal. Her finnes to parallelle linjer, hvor den ene har lavere kapasitet. Denne linjen planlegges reinvestert i løpet av noen år. Likevel legger Statnett dagens svakhet til grunn for valg av løsninger i Sørnettet – et nett som skal stå i 60–80 år. Dette er en metodisk svakhet. Når de omkringliggende flaskehalsene uansett vil bli utbedret i løpet av de neste tiårene, må dimensjoneringen av Sørnettet ta utgangspunkt i at det på lang sikt er tilnærmet ubegrenset kapasitet inn mot området. Dersom man legger dagens begrensninger til grunn, bygger man et nett som om 50 år er tilpasset gårdsdagens flaskehalser, og ikke fremtidens behov.

Det samme gjelder de økonomiske forutsetningene. Statnett legger stor vekt på kraftprisutviklingen i NO4 som argument for hvor mye forbruk nettet kan dimensjoneres for. Isolert sett vil økende forbruk i regionen kunne presse prisene opp. Men dette bildet endres om ny produksjon fases inn, og særlig når ny forbindelse mot Helgeland realiseres – et prosjekt som står høyt på Statnetts egen prioriteringsliste. Å bruke dagens prisenivå og flaskehalser som premiss for investeringer som skal stå i 60–80 år, gir derfor et feilaktig bilde av både behov og riktige løsninger.

Når slike kortsiktige tekniske og økonomiske forutsetninger legges til grunn, gjenspeiles de også i Statnetts samfunnsøkonomiske analyser. Resultatet er undervurdering av behovene og en analyse som gir gale svar, fordi den bygger på et statisk bilde som ikke reflekterer den faktiske utviklingen.

Skal KVVU Sørnettet danne grunnlag for riktige beslutninger, må tekniske og økonomiske forutsetninger ta utgangspunkt i anleggenes levetid og den lastutviklingen vi vet vil komme.

Et nett som skal stå i 60–80 år kan ikke dimensjoneres etter dagens midlertidige svakheter eller kortsiktige prisforventninger, men må planlegges for fremtidens behov.

3.4 Kraftproduksjon

I KVV Sørnettet legger Statnett til grunn at det er små muligheter for ny kraftproduksjon i regionen, og at området derfor i hovedsak vil forbli avhengig av import. Som støtte for dette viser de til mulighetsstudien bestilt av Lofotrådet, Vesterålsrådet og Hålogalandsrådet⁵, som vurderer ulike former for ny produksjon.

Mulighetsstudien konkluderer med at vindkraft på land er den mest aktuelle produksjonsformen på kort sikt. For andre teknologier er konklusjonen mer negativ:

- **Havvind:** Tidligere vurderte områder utenfor Nordmela og Gimsøy Nord ble tatt ut av NVEs plan i 2023, og studien konkluderer med at det i dag ikke finnes åpne områder for havvind i regionen.
- **Bølgekraft:** Teknologien beskrives som moden, men svært kostbar. Studien konkluderer med at kommersiell utnyttelse neppe blir aktuelt før 2050.
- **Tidevannsstrøm:** Moskenesstraumen er tidligere vurdert, men et demonstrasjonsprosjekt ble lagt ned i 2011 på grunn av lønnsomhet. Studien konkluderer med at tidevannskraft heller ikke er realistisk før 2050.

Statnett tolker disse konklusjonene som at ny produksjon i praksis ikke vil spille en vesentlig rolle for forsyningssikkerheten i Sørnettet, og bygger derfor sine analyser på et bilde der regionen forblir avhengig av import.

Vi mener dette er for snevert. I vårt eget innspill til KVV har vi dokumentert at potensialet er langt større enn det mulighetsstudien legger til grunn. For eksempel er det anslått et potensial på minst 600 MW bølgekraft utenfor Lofoten og Vesterålen, samt opp mot 1000 MW tidevannsstrøm i Moskenesstraumen. Begge teknologier er krevende og kostbare i dag, men de er teknisk gjennomførbare, og kan bli konkurransedyktige dersom kostnadene reduseres gjennom teknologisk utvikling. I tillegg peker vi på at det tidligere er utredet bunnfast havvind utenfor Gimsøy med et potensial på 400–600 MW. Hvis bare en mindre del av dette blir realisert, vil det være nødvendig med et robust 420 kV-nett for å klare å transportere produksjonsoverskuddet ut av regionen.

Dersom det grønne skiftet og de politiske forpliktelsene Stortinget har vedtatt ikke hadde vært en realitet, ville disse teknologiene trolig ikke blitt vurdert som realistiske alternativer i overskuelig framtid. Men med vedtak om at Norge skal bli nær fossilfritt innen 2050, og med utsikter til kraftunderskudd både regionalt og nasjonalt, må slike teknologier vurderes som en del av mulighetsrommet. Dette utgjør ikke et dokumentert behov for 420 kV i dag, men det vil være svært klokt å velge en nettløsning som gir mulighet for å utnytte disse

⁵ [Mulighetsstudium energiproduksjon i Hålogaland, Vesterålen og Lofoten](#), 16.01.2025 THEMA Consulting Group, Asplan Viak

ressursene dersom, eller når, de blir realisert. Å bygge et nett som ikke kan transportere fremtidig overskudd av havvind-, bølgekraft- eller tidevannsproduksjon ut av regionen, vil være å legge unødvendige begrensninger på regionens utviklingsmuligheter.

Konsekvensen av å bygge et nett som ikke åpner for fremtidig fornybar kraftproduksjon, er at regionen kan gå glipp av både ny krafttilgang og tilhørende næringsutvikling. Omvendt vil et nett som er planlagt for å håndtere økt produksjon bidra til at regionen kan ta del i det grønne skiftet, samtidig som det gir Norge større handlingsrom til å oppfylle nasjonale og internasjonale klimaforpliktelser. Det er derfor avgjørende at valg av konsept legger til rette for fleksibilitet og kapasitet til å håndtere ny fornybar produksjon, selv om den ikke er realisert i dag.

3.5 Jordingssystem

Valg av jordingssystem i Sørnettet har vært gjenstand for mange utredninger opp gjennom årene, senest i 2019 og 2021 med bidrag fra SINTEF. Både DSB og NVE har i sine vurderinger konkludert med at fortsatt spolejording er den mest hensiktsmessige løsningen, og SINTEFs analyser viser at det ikke finnes tekniske grenser som tilsier at et nett på denne størrelsen eller større, ikke kan driftes på denne måten.

Likevel har Statnett i KVVU-en lagt til grunn at direktejording bør innføres. Begrunnelsen er blant annet at dette anses som enklere å håndtere i driftssentralen, og at et større nett skal kreve direktejording. For regionalnettselskapene vil en slik endring få store konsekvenser. De fleste linjene uten gjennomgående jordline tilhører regionalnettet, og mange av disse står ikke foran snarlig reinvestering. Dersom det innføres krav om direktejording, må slike linjer reinvesteres til svært høye kostnader. Dette er ikke synliggjort i Statnetts KVVU.

I tillegg vil direktejording føre til flere utkoblinger ved jordfeil i linjeradialer på 132 kV. Dette gir økte KILE-kostnader og dårligere leveringskvalitet – en ulempe som i hovedsak rammer regionale netteiere og deres kunder, ikke Statnett som ikke har radialer. Når både DSB og NVE allerede har konkludert med at spolejording er tilfredsstillende, er det etter vårt syn problematisk at Statnett velger å gjenåpne dette spørsmålet gjennom en KVVU, uten å belyse de samfunnsøkonomiske konsekvensene.

Spolejording oppfyller gjeldende forskrifter og gir klare fordeler både teknisk og økonomisk. En framtidig løsning bør derfor bygge på fleksibilitet, slik at ulike delnett kan tilpasses den jordingsformen som gir best totaløkonomi og driftssikkerhet. Investeringskostnader og driftskostnader må inngå i en helhetlig samfunnsøkonomisk analyse, og kan ikke holdes utenfor en vurdering av konseptvalg for Sørnettet.

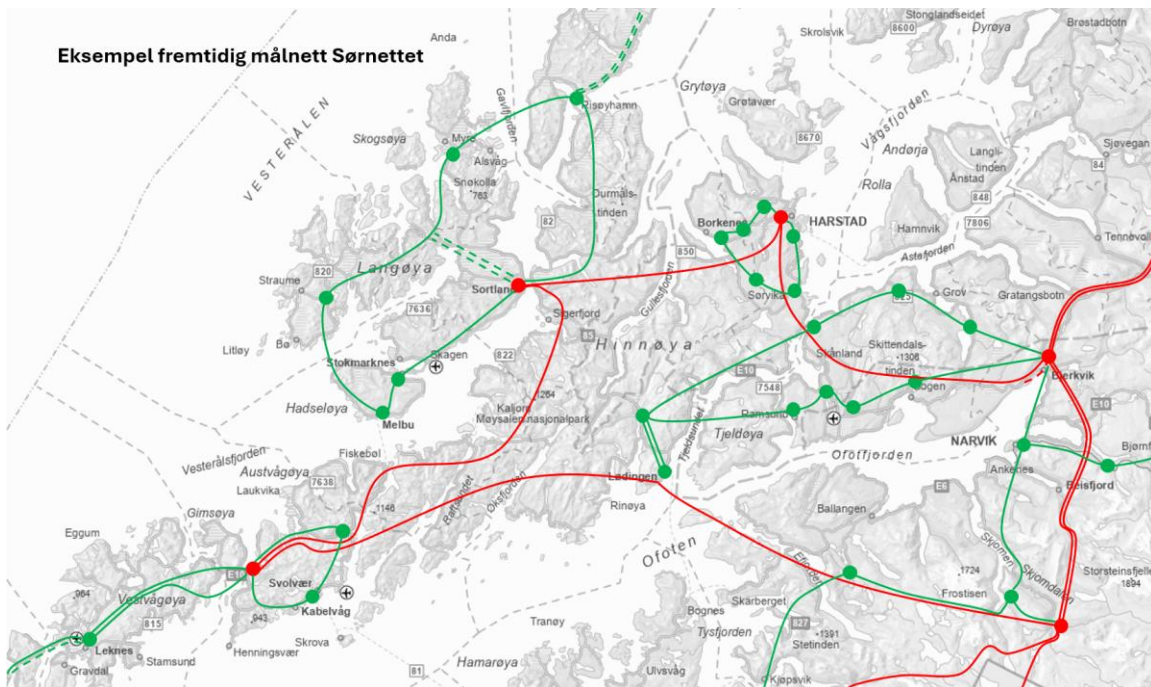
3.6 Behov for fremtidig målnett

Selv om KVV har en analyseperiode som er kortere enn levetiden for de nye anleggene som bygges, mener Nettselskapene at det vil være hensiktsmessig å komme frem til et felles målbilde for hvordan vi ønsker at nettkonfigurasjonen i regional- og transmisjonsnettet skal se ut på slutten av levetiden for de anleggene som nå bygges. Vi kan da samordne tiltakene på begge nettnivåene slik at vi gjør de riktige tiltakene i riktig rekkefølge, og ikke gjennomfører tiltak som ikke støtter opp under fremtidig målbilde for Sørnettet.

Sørnettsregionen er som tidligere nevnt det tettest befolkede område i Nord-Norge. Vi tror at dette vil vedvare, under forutsetning at det legges til rette for videre utvikling. Dette innebærer fortsatt utvikling av viktig infrastruktur, med energiforsyning med ledig kapasitet for nye industriprosjekter som kanskje den viktigste forutsetningen. I så fall må det tas høyde for kontinuerlig lastøkning i hele levetiden for de anleggene som nå bygges. Elektrifiseringen gjør at økningen nok kommer til å skje fortere en periode fremover, samt at takten på lang sikt vil bli høyere enn den har vært, da elektrisitet som kjent skal erstatte mye av fossil energi i tiden fremover.

Nettselskapene tror at lastøkningen vil konsentrere seg i de mest befolkningstette områdene, og at det før eller senere vil bli nødvendig med flere 420 kV trafostasjoner i utredningsområdet. Det er imidlertid ikke gitt hvor mange, hvor, og om disse vil komme i analyseperioden. Målbildet som det legges opp til må imidlertid være fleksibelt i forhold til lastutvikling. Vi mener også at det er viktig å ta høyde for at teknologiutvikling innen bunnfast og flytende havvind, bølge- og tidevannskraft sannsynligvis i fremtiden kan gi kraftproduksjon der man i dag kun har forbruk.

I eksemplet for målbildet frem mot år 2100 i figur 2 nedenfor, tenker vi at de store effekt- og energiflytene skal skje på 420 kV-nivå, og at 420 kV stasjonene i mest mulig grad skal plasseres nær lasttyngdepunktene for områdene de skal forsyne. 132 kV-nettene benyttes til å fordele effekten fra 420 kV stasjonene i transmisjonsnettet til regionalnettstasjonene. Vi forsøker å unngå lange sjøkabler på 132 kV nivå, samt dele opp 132 kV-nettene i mindre og mer driftssikre nett.

Figur 2. Målnett Sørnett 2100.

Eksempel på fremtidig målnett for Sørnett i 2100. Grønne linjer og stasjoner er på 132 kV-nivå, mens tilsvarende for 420 kV har rød farge.

I dette eksemplet er det store, sammenhengende 132 kV-nettet delt opp i 4 eller 5 galvanisk adskilte nett. Mange 132 kV-linjer er sanerte, mens noen få nye 132 kV-linjer er etablert. Dette gjelder for eksempel Vesterålsringen som er under planlegging, og Kvandal – Kvitnes via Grovfjord som det allerede nå haster å få bygd, og som nok vil komme uavhengig av hvilke konsepter som forøvrig velges i Sørnett.

Et slikt målnett kan blant annet gi følgende fordeler:

- De store energiflytene skjer på 420 kV nivå, dette gir mindre tap.
- Trafostasjonene i transmisjonsnettet ligger i de 3 store lasttyngdepunktene, dette gir også minimale tap.
- Mange av de store sjøkabelstrekene på 132 kV er borte.
- 132 kV nettene kan driftes med den jordingsformen som er samfunnsøkonomisk optimal.
- Mulighet for å motta ny fornybar produksjon i områder der man har lite av dette fra før, etter hvert som teknologiutviklingen kommer.
- Som eksempel er Hinnøya og Sortland trafostasjoner slått sammen til en stasjon. Dette gir kostnadsbesparelser, og det finnes sannsynligvis flere tilsvarende tiltak som kan være hensiktsmessig.
- Følgende 132 kV linjer er sanerte og ikke reinvestert:
 - Kvitfossen – Kanstadbotn

- Kvitfossen – Melbu
- Kanstadbotn – Hinnøy
- Hinnøy – Sortland
- Hinnøy – Gråheia
- Ballangen – Lødingen
- Bogen – Kvitnes
- Kvitnes - Kilbotn
- Total linjelengde er kraftig redusert i forhold til en dublering av dagens 132 kV-nett som KVVU foreslår. Dette er viktig både med tanke på investeringskostnader, tap, drift og vedlikehold, og ikke minst naturinngrep.
- Grunnet kortere linjelengde og mindre sammenhengende 132 kV-nett, vil feilraten i et slikt målnett være langt lavere enn i et stort, sammenhengende, dublert 132-kV nett.

Dette målnettet er bare et eksempel på hvordan et målnett for Sørnettet 2100 kan se ut. Det er imidlertid svært viktig at Statnett og Nettselskapene utvikler et slikt mål bilde i fellesskap, slik at også viktige investeringsbehov i regionalnettene ses i sammenheng med transmisjonsnettet, og at alle netteierne forplikter seg til å velge de totalt sett mest samfunnsøkonomiske optimale løsningene. Dette er også viktig fordi man på sikt vil ha transmisjonsnett på 420 kV-nivå, og regionalnett på 132 kV-nivå, der Nettselskapene muligens har overtatt anlegg som har vært bygd av Statnett mens disse anleggene ennå hadde transmisjonsnettsfunksjon.

Om man sammen etablerer et målnett slik som eksemplet vist ovenfor, vil man sørge for å bare bygge nett som er forenlig med målnettet. Man må selvfølgelig følge opp lastutviklingen og ikke bygge mer nett enn nødvendig for at man alltid skal ligge litt i forkant av lastutviklingen. Det betyr at man har en stegvis utbygging, slik at man ikke investerer for tidlig. Selv om man bygger linjer på 420 kV nivå, drifter man de i det lengste på 132 kV, og etablerer ikke 420 kV stasjonene før det er nødvendig for å ligge i forkant av lastutviklingen.

Den avgjørende forskjellen mellom denne tilnærmingen og Statnetts KVVU er tidsdimensjonen. Vi foreslår å fastsette et helhetlig mål bilde, søke nødvendige konsesjoner og starte trinnvis utbygging så raskt som mulig. Statnett legger derimot opp til å bygge første linjestrekk og deretter avvente. Med reelle byggetider på 10–15 år for en 420 kV-linje innebærer en slik vent-og-se-tilnærming at kapasiteten konsekvent kommer for sent. Resultatet er vedvarende etterslep, tapte etableringer og svakere samfunnsøkonomisk vekst. En proaktiv, helhetlig prosess gir forutsigbarhet, reduserer risikoen for feilinvesteringer og sikrer at nettet utvikles i forkant av behovet – ikke i etterkant.

3.7 Valg av konsept

Nettselskapene mener at man har hatt for lite fokus på fremtidig målbilde ved utforming av konseptene. Det kan virke som om man har forsøkt å treffe på lastutviklingen ved utgangen av analyseperioden, for så å finne et nett som er optimalt i forhold til dette. Hvis dette implementeres, vil man ha et stort investeringsbehov etter analyseperiodens slutt, som også kan medføre at man ikke får benyttet kapasiteten i de allerede investerte anleggene fullt ut. I Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet⁶ heter det at *«Både Statnett og RME viser til at det er langsiktig og samfunnsøkonomisk lønnsomt å investere i mer kapasitet framfor å bygge akkurat nok. Bygger man akkurat nok, må man gjerne etablere nye prosjekter for å utvide eller bygge nytt få år etterpå. Også Strømnettutvalget mente at det er fornuftig at nettselskapene planlegger at nettanlegg i regional- og transmisjonsnettet skal ha tilstrekkelig kapasitet i reserve.»*

Det kan også virke som om man har gjort seg opp en mening om hvilken løsning man skal ende opp med i forkant av konstruksjonen av konseptene i KVU, og så i en viss grad tilpasset konseptene til dette. Nettselskapene mener dette blir helt feil måte å gjennomføre en slik KVU på, der man må klare å se lengre frem i tid, og forsøker så langt det er mulig å starte med «blanke ark» uten forutinntatte meninger om hvordan resultatet skal bli. Nettselskapene mener at man må ta noen steg tilbake og starte på nytt, jamfør neste kapittel om prosess og involvering.

Statnett har standardisert på 420 kV for alt nytt nett som skal bygges. Det må selvfølgelig vurderes om det er samfunnsøkonomiske eller andre grunner for å avvike fra standarden. Vi mener at det er knyttet så store usikkerheter til 132 kV-alternativet, at det er helt klart at det i dette tilfellet er riktig å utvikle nettet videre på 420 kV-nivå, og ikke avvike fra Statnetts standard.

I KVU-en beskriver Statnett konsept C som en løsning der en ny 420 kV-forbindelse føres inn til Kvitfossen trafostasjon. Statnett har forkastet dette alternativet, med den begrunnelse at det krever bygging av en 420 kV-stasjon i Kvitfossen, og lengre ledningslengde. Etter Statnetts vurdering gjør dette konseptet både teknisk uegnet og for kostbart, da det heller ikke vil gi besparelser for reinvesteringer i underliggende nett.

Dette bygger etter vår oppfatning på en feilslutning. Det er fullt mulig å bygge linjer dimensjonert for 420 kV og drifte dem på 132 kV, inntil det lastmessig blir nødvendig å heve spenningen. Dermed kan vi ha en stegvis utbygging, og vente med 420 kV stasjon til tiden er moden. Videre vil denne løsningen gi store besparelser i 132 kV-nettene som vi tidligere her vist. Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet⁷ peker på at Statnett i flere tilfeller har lagt for stor vekt på kortsiktige bestillinger og for lite på langsiktige behov. I denne sammenheng viser de til energi- og miljøkomiteens behandling av Nettmeldingen i 2012, hvor det ble understreket at *«Komiteen støttet meldingens generelle tilnærming om at konsekvensene av å investere for lite eller for sent normalt vil være*

⁶ [Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet](#), Dokument 3:7 (2024–2025)

⁷ [Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet](#), Dokument 3:7 (2024–2025)

større enn konsekvensene av å investere for mye.» Når Statnett velger å forkaste konsept C ut fra et kortsiktig premiss, står dette i direkte kontrast til de føringene som både Stortinget og Riksrevisjonen har gitt.

En justert variant av konsept C, der linjen fra Hinnøy ikke føres til Lødingen direkte, men til Kleppstad i Lofoten for så å gå tilbake til Lødingen, gir et nett som er både mer fremtidsrettet og samfunnsøkonomisk bedre. Denne løsningen innebærer riktignok ca. 120 km mer 420 kV-linje enn konsept B2, men samtidig elimineres behovet for dublering av 132 kV-nettet gjennom Vesterålen, og man kan unngå å investere i flere 132 kV sjøkabler og mange komponenter i 132 kV-stasjonene. Videre vil man på regionalnettsnivå unngå store investeringer i linjer og stasjonskomponenter. Dermed blir den samlede kostnaden for denne løsningen omtrent på samme nivå som Statnetts anbefalte konsept, men gir langt større fleksibilitet og muligheter. Vi mener at selv om kostnadene som unngås er på regionalnettsnivå, og dermed ikke direkte berører Statnett, må dette tas med i den samfunnsøkonomiske vurderingen.

Det er viktig å merke seg at dette regnestykket gjelder uten bygging av en ny 420 kV-stasjon. Dersom lastutviklingen senere tilsier at en slik stasjon blir nødvendig, vil dette være en investering som er samfunnsøkonomisk riktig å gjennomføre, siden behovet da faktisk er til stede. På denne måten får man et system som er fleksibelt, der linjenettet er forberedt for 420 kV, men hvor kostbare stasjonsinvesteringer utløses først når det er nødvendig.

Oppsummert gir dette en løsning som i kostnadmessig henseende ligger på samme nivå som Statnetts anbefalte konsept, men som samtidig gir vesentlig større gevinster. Med en justert utbygging til Kleppstad oppnår vi et fremtidsrettet nett som gir høyere kapasitet, bedre fleksibilitet, lavere behov for reinvesteringer i regionalnettet og en struktur som er i stand til å møte den sannsynlige forbruksveksten over de neste 80 årene. I tillegg åpnes det for integrasjon av ny kraftproduksjon i området dersom dette skulle bli aktuelt. Summen av disse fordelene gjør det justerte konsept C til et klart bedre valg – både teknisk og samfunnsøkonomisk – enn det Statnett har lagt til grunn i sin utredning.

3.8 Prosess og involvering

Samarbeidet i starten av KVVU-prosessen var lovende. Det ble gjennomført møter og delt informasjon frem til desember 2024. Etter dette har Statnett i hovedsak arbeidet videre internt, uten å slippe nettselskapene med i selve prosessen. Det har riktignok vært gjennomført møter, men det har vært lite informasjonsdeling i disse. Innspill er gitt uten tilbakemelding, og vi ser i liten grad at våre bidrag er tatt hensyn til.

Fra første dag ønsket vi at våre beste fagressurser kunne arbeide sammen med Statnetts egne – både i behovskartlegging, konseptutvikling og samfunnsøkonomiske analyser. Vår erfaring og lokalkunnskap kunne gjort KVVU-en mer helhetlig og treffsikker. Slik det nå foreligger, fremstår utredningen svakere og mindre forankret enn nødvendig.

Vi har forståelse for at det er Statnetts transmisjonsnett som utredes, og at Statnett har ansvaret for både finansiering og drift. Men utviklingen av transmisjonsnettet legger føringer for hele det underliggende nettet, og påvirker dermed både nettselskapene, næringslivet og kundene. Når de regionale nettselskapene ikke involveres på en reell måte, er det en alvorlig svakhet i prosessen.

Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet⁸ understreker at *«Det er viktig at det er god koordinering mellom planleggingen på de ulike nettnivåene og mellom de ulike nettselskapene. Koordinering mellom nettselskapene og berørte parter (kommuner, grunneiere osv.) i en tidlig fase kan bidra til å redusere konflikter og tidsbruk i konsesjonsfasen.»* Dette står i sterk kontrast til våre erfaringer fra KVU Sørnettet, hvor den nødvendige koordineringen i liten grad har vært til stede.

Skal fremtidige prosesser lykkes, må Statnett åpne opp og legge til rette for et reelt samarbeid fra start til slutt. Bare gjennom tidlig og tett involvering kan man sikre at både lokale behov, regionalnettenes planer og nasjonale mål blir ivare tatt på en måte som gir et best mulig beslutningsgrunnlag.

3.9 Fordelingsvirkninger

Et sentralt prinsipp i samfunnsøkonomiske analyser er at man, der det er relevant, skal beskrive og vurdere fordelingsvirkninger av tiltaket. Fra Finansdepartementets rundskriv Prinsipper og krav ved utarbeidelse av samfunnsøkonomiske analyser⁹, fremgår det at *«Der det er relevant, skal det gis tilleggsinformasjon om fordelingsvirkninger av tiltaket. Fordelingsvirkninger for særlig berørte grupper og områder, herunder eventuelle interessekonflikter, skal kartlegges og omtales på en måte som gir beslutningstakeren grunnlag for å ta hensyn til dette i vurderingen av ulike alternativ.»* I Statnetts KVU er fordelingsvirkninger for regionen i liten grad behandlet. Etter vår vurdering er dette en vesentlig svakhet.

For Lofoten, der Elmea er nettselskap, er endepunktet for ny 420 kV-ledning av helt avgjørende betydning. Dersom Statnett stopper i Hinnøysvika ved Sortland, må Elmea dublere store deler av regionalnettet for å sikre tilstrekkelig kapasitet og spenning for forsyning inn i og gjennom Lofoten. Dersom Statnett stopper i Kvitfossen, må deler av nettet dubleres. Begge disse alternativene gir svært store ekstrakostnader som vil føre til betydelige økninger i nettleien – i en region som allerede har landets høyeste nettleie. Føres ledningen derimot helt til Kleppstad, vil Elmea i lang tid unngå slike store investeringer i regionalnettet. Det vil bety at dagens svært høye nettleie gradvis vil normaliseres når andre nettselskap etter hvert gjør sine investeringer.

Mange andre områder får sitt behov for transport av strøm gjennom sitt område dekket gjennom transmisjonsnettet. Lofoten må derimot i praksis dekke hele behovet gjennom

⁸ [Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet](#), Dokument 3:7 (2024–2025)

⁹ [Finansdepartementets rundskriv R-109/2021](#), 25.06.2021

investeringer i regionalnettet. Dette gir en åpenbar skjevfordeling: kundene i Lofoten må betale sin del av transmisjonsnettet, som går til å dekke nett i andre regioner. I tillegg må de bære tilsvarende kostnader for Lofoten alene.

For Vesterålen, som dekkes av Vestall, Noranett Hadsel og Noranett Andøy vil en 420 kV-ledning inn til Sortland i hovedsak gi samme nytte som i Statnetts anbefaling.

Fordelingsvirkningene her er dermed mindre dramatiske enn for Lofoten. Likevel vil en helhetlig løsning som inkluderer Sortland i et fremtidig 420 kV-ringnett være avgjørende for regionens utvikling.

For Harstad-området, som dekkes av Noranett, vil en fremtidig 420 kV-stasjon være viktig for å sikre robusthet og forsyningssikkerhet. Hvis det på sikt ikke etableres en 420 kV-stasjon i Harstadområdet, vil det ha direkte innvirkning på nettleien i området. På kort sikt er imidlertid en ny 132 kV-linje mellom Kvandal og Kilbotn (se kapittel om strakstiltak) det som vil ha størst positiv effekt.

Samlet sett er fordelingsvirkningene av Statnetts anbefaling svært uheldige for Lofoten, og til dels også for Harstad-området. Dersom linjen føres helt til Kleppstad, vil tariffene i Lofoten gradvis normaliseres. Dersom den stopper i Kvitfossen eller Sortland, vil Lofoten få en uforholdsmessig stor belastning – med høye kostnader, høyere nettleie og redusert konkurransekraft som resultat. At slike virkninger ikke er behandlet grundigere i KVU, er etter vår mening en alvorlig mangel.

3.10 Samfunnsøkonomiske analyser

Samfunnsøkonomiske analyser skal være et sentralt beslutningsgrunnlag. De skal gi et helhetlig bilde av kostnader og nytte, inkludert ikke-prissatte virkninger, og de skal belyse fordelingsvirkninger. I KVU Sørnettet mener vi analysene ikke oppfyller dette kravet. Flere av svakhetene har vi allerede omtalt i tidligere kapitler – blant annet bruk av feilaktige og statiske forutsetninger (se kapittel 3.3), uheldig bruk av dagens linjekapasitet som premiss (se kapittel 3.3), samt manglende vurdering av fordelingsvirkninger og kostnader i regionalnettet (se kapittel 3.9).

Reduserte kostnader i regionalnettet er, som tidligere påpekt, en helt avgjørende faktor i de samfunnsøkonomiske analysene. Statnett viser i sin rapport kun til én slik konkret gevinst: at Noranett kan slippe å bygge ny 132 kV-linje til Grovfjord ved i stedet å knytte seg til 420 kV-linja med sin 132 kV-stasjon. Dette fremstår imidlertid ikke som en reell gevinst. Når en 132 kV-stasjon legges direkte inn på en 420 kV-linje, blir det i praksis umulig å heve spenningen uten først å bygge nye 132 kV-linjer for å kunne koble stasjonen vekk.

Konsekvensen er at hele nettstrukturen låses fast, og at nødvendig spenningsheving muligens forsinkes med mange år. Med en byggetid på 4–5 år for 132 kV-linjen og 10–15 år for 420 kV-linjen, kombinert med den anstrengte situasjonen vi allerede står i, er det åpenbart at dette ikke er en hensiktsmessig løsning. Det kan tilsynelatende virke som om Statnett legger til grunn at spenningen på 420 kV-linjen ikke skal heves på lang tid, noe som fremstår som urealistisk i forhold til den fremtidig forbruksøkning som er beskrevet tidligere.

Videre vil vi ytterligere løfte frem tre forhold som gjør at analysene gir et skjevt bilde. For det første undervurderes de ikke-prissatte virkningene. Forsyningssikkerhet, tap i nettet og miljøvirkninger er vesentlige faktorer som veilederen legger opp til at skal vurderes. I KVVU-en er disse momentene gitt liten oppmerksomhet, noe som gjør at den samlede nytten av en mer fremtidsrettet løsning undervurderes. Analysen gir også for liten vekt til konkrete gevinster som:

- Reduserte nettap og bedre spenningskvalitet i 420 kV-løsningene.
- Miljøgevinster ved kortere samlet linjelengde og mindre behov for sjøkabler.
- Forsyningssikkerhet: Oppdeling av dagens lange 132 kV-nett i flere kortere delnett reduserer risikoen dramatisk. En halvering av nettets utstrekning vil i praksis redusere sannsynligheten for samtidige jordfeil til omtrent en firedel.
- Fleksibilitet: Et målbilde med 420 kV kan driftes på 132 kV først, og oppgraderes trinnvis til 420 kV når behovet melder seg.

For det andre er kostnaden ved tapt utvikling ikke med i regnestykket. Når industrikunder ikke får anledning til å utvide eller nye etableringer må avvises, oppstår det en reell samfunnsøkonomisk kostnad. Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet¹⁰ påpeker nettopp dette: «*Den samfunnsøkonomiske kostnaden av ikke å bygge ut kapasiteten raskt nok er ikke ivare tatt i de samfunnsøkonomiske analysene.*» Denne kostnaden er særlig relevant i KVVU Sørnettet, og må inngå i analysene for at de skal gi et realistisk bilde.

For det tredje brukes realopsjon som et argument for å vente med investeringer. Teoretisk kan dette være riktig, men i praksis blir det en feilslutning. For transmisjonsnettet innebærer «å vente» byggetider på 10–15 år, og dermed utsettes utvikling og verdiskaping i svært lang tid. Den samfunnsøkonomiske kostnaden av å vente er ikke inkludert, noe som gir realopsjonsargumentet uforholdsmessig stor vekt og undervurderer de reelle kostnadene ved for lite tilgjengelig kapasitet.

Samlet sett innebærer dette at de samfunnsøkonomiske analysene systematisk undervurderer nytten av en helhetlig 420 kV-løsning og overvurderer kostnadene ved å bygge ut et fremtidsrettet nett. For å få et korrekt beslutningsgrunnlag må en fullstendig samfunnsøkonomisk analyse:

- Vurdere lastutviklingen over hele den tekniske levetiden.
- Inkludere fordelingsvirkninger, slik veilederen krever.
- Ta hensyn til at investeringer i 132 kV kan bortfalle i 420 kV-scenariet.
- Synliggjøre kostnader i regionalnettet som følger av Statnetts valg.
- Vekte ikke-prissatte virkninger som forsyningssikkerhet, tap og miljø tydeligere.
- Kostnadsberegne virkningen av tapt næringsutvikling og industrietablering.
- Justere realopsjonsbetraktningene slik at de reflekterer reelle byggetider og kostnader ved å utsette prosjekter.

¹⁰ [Riksrevisjonens undersøkelse av kapasiteten i strømmettet](#), Dokument 3:7 (2024–2025)

Tabell 1: Sammenligning av samfunnsøkonomiske analyser – hva Statnett har tatt med og hva som mangler

Virkning / kostnadspost	Statnetts analyse (KVU)	Faktisk konsekvens (må tas med)
Analyseperiode	40 år (økonomi og last)	40 år økonomisk analyse, men 70–80 år teknisk levetid må legges til grunn for kapasitet
Flaskehalser i nettet og tilgrensende nett	Dagens begrensning brukt som premiss	Forventet reinvestering gir høyere kapasitet – nettet må dimensjoneres deretter
132 kV reinvesteringer	Omfattende reinvestering og dublering lagt inn	Betydelige deler kan fases ut i 420 kV-målbilde uten reinvestering
Kostnader i regionalnettene	Utelatt, bortsett fra spart linje Kvandal–Kvitnes	Store merkostnader for Elmea og Noranett dersom det ikke bygges tilstrekkelig 420 kV nett
Fordelingsvirkninger (nettleie)	Ikke analysert	Store konsekvenser for Lofoten og Harstad – høyere eller normalisert nettleie
Nettap og spenningskvalitet	Ikke tilstrekkelig analysert	Reduserte tap og bedre spenningskvalitet i 420 kV-løsningene
Miljø (linjelengde, sjøkabel)	Lite vektlagt	Kortere samlet linjelengde, færre sjøkabler, mindre naturinngrep
Forsyningssikkerhet	Begrenset omtale	Kraftig forbedret ved oppdeling av lange 132 kV-nett i flere delnett
Fleksibilitet	Ikke tilstrekkelig analysert	420 kV kan driftes på 132 kV først, oppgraderes trinnvis, konsept C
Kostnad ved tapt utvikling	Ikke analysert	Kan kostnadsberegnes – store samfunnsøkonomiske konsekvenser av avviste etableringer
Realopsjon (verdien av å vente)	Tillagt stor vekt	Feilslutning i praksis: venting gir kapasitetsmangel og tapte muligheter

3.11 Oppsummering

Gjennomgangen av KVV Sørnettet viser at analysene og anbefalingene hviler på for svake forutsetninger. Dette gjelder både tekniske, økonomiske og prosessuelle forhold.

- For lav lastutvikling: Statnett legger til grunn en altfor forsiktig prognose for forbruksvekst, til tross for at nettet som bygges skal stå i minst 80 år. Dermed risikerer man å dimensjonere for et nivå som gjør at anleggenes kapasitet er oppbrukt lenge før de når slutten av sin levetid.
- Manglende helhetlig målbilde: Statnett legger opp til delvise tiltak, uten å analysere hvordan nettet bør se ut i et 80-årsperspektiv. Dette gir risiko for feilinvesteringer og unødvendig høye kostnader over tid.
- Feilaktige og statiske forutsetninger: Analysene bygger på dagens prisenivå, flaskehalser og produksjon, som raskt kan endre seg. Dermed bygges det inn nye flaskehalser i stedet for å fjerne dem.
- Uheldig bruk av linjekapasitet som premiss: Statnett benytter kapasiteten i dagens linjenett som dimensjonerende faktor for et nett med 80 års levetid. Dette kan gjøre Sørnettet til en fremtidig flaskehals i stedet for en løsning.
- Metodesvakheter i analysene: Både drift- og vedlikeholdskostnader, tapsberegninger, verdien av nytt forbruk og forsyningssikkerhet er feilvurdert eller underkommunisert. Realopsjonsargumentet er gitt for stor vekt, uten at kostnaden ved å vente er synliggjort.
- Fordelingsvirkninger: Konsekvensene for regionale nettselskaper og kunder er ikke tilstrekkelig analysert, selv om disse innebærer kraftige økninger i nettleien i områder som allerede har landets høyeste nettleie.
- Ikke-prissatte virkninger: Miljø, areal og risiko er omtalt, men gitt for liten vekt i analysene.

Samlet sett mener vi at KVV-en undervurderer nytten av en helhetlig 420 kV-løsning og overvurderer kostnadene. Den gir dermed ikke et forsvarlig beslutningsgrunnlag for valg av konsept.

4. Samfunnsperspektiver

Utbyggingen av transmisjonsnettet i Sørnettet er ikke bare et teknisk spørsmål om kapasitet og linjestruktur. Valgene som nå gjøres vil få betydelige samfunnsmessige konsekvenser for bosetting, næringsliv, miljø og regionens fremtidige utviklingsmuligheter.

- **Bosetting og likeverdige vilkår**

Et stabilt og rimelig kraftnett er en forutsetning for å opprettholde og utvikle bosettingen i distriktene. Når Lofoten i dag har landets høyeste nettleie, svekker dette husholdningenes økonomi, gjør det mindre attraktivt å etablere seg i regionen og bidrar til å forsterke sentraliseringspresset. Dersom 420 kV føres helt til Kleppstad, vil tariffnivået gradvis normaliseres, og regionen vil kunne tilby mer likeverdige vilkår sammenlignet med andre deler av landet.

- **Næringsutvikling og arbeidsplasser**

Et robust overføringsnett er en grunnleggende forutsetning for ny næringsutvikling. I Lofoten, Vesterålen og Harstadområdet er det særlig store muligheter innenfor fiskeri, havbruk, sjømatforedling, reiseliv og industriell utvikling knyttet til grønn energi. Disse næringene krever sikker tilgang til kraft til konkurransedyktige priser. Dersom transmisjonsnettet stopper for tidlig, vil høy nettleie og usikker kapasitet svekke regionens evne til å tiltrekke investeringer og skape arbeidsplasser.

- **Det grønne skiftet**

Elektrifisering av transport, oppvarming, industri og nye næringer er en del av nasjonale og internasjonale klimaforpliktelser. For at regionen skal kunne bidra til dette skiftet, må det bygges ut et transmisjonsnett som både dekker dagens behov og legger til rette for fremtidige løsninger som havvind, bølge- og tidevannskraft. Dersom nettet stopper på Hinnøy eller Kvitfossen, vil det være vanskeligere å ta i bruk nye fornybare løsninger når disse etter hvert blir konkurransedyktige.

- **Forutsigbarhet for investeringer**

Næringslivet er avhengig av forutsigbarhet i tilgang til kraft. Uten et klart målbilde for nettet fremover blir det vanskelig for regionale og lokale aktører å planlegge sine investeringer. Resultatet kan bli at prosjekter flyttes ut av regionen eller ikke realiseres. Et tydelig målbilde med 420 kV til regionens lasttyngdepunkter gir den nødvendige forutsigbarheten.

- **Tilknytningsstopp som hinder for utvikling**

Regionens utfordringer illustreres tydelig ved at Sørnettet i dag er den eneste regionen i landet med tilknytningsstopp for nytt forbruk over 1 MW. Dette betyr at større etableringer innenfor industri, havbruk eller næringsvirksomhet i praksis ikke kan realiseres. Tilknytningsstoppen viser hvor prekær situasjonen allerede er, og understreker at utbygging av 420 kV ikke kan utsettes dersom regionen skal ha mulighet til å utvikle seg videre.

- **Forsvar og beredskap**

Forsvaret er en grunnleggende del av samfunnsstrukturen i regionen, og behovene deres må inngå i vurderingen av KVU Sørnettet. Evenes flystasjon er under utvikling som en av Luftforsvarets viktigste baser, med både F-35 kampfly og maritime overvåkningsfly (P-8 Poseidon), og vil i årene fremover ha en sentral rolle i Norges og NATOs operative evne. Samtidig har Harstad og Lødingen viktige militære installasjoner som understøtter totalforsvaret, mens Andøya videreutvikles som base for overvåkning, ubemannede systemer og romvirksomhet. Ramsund orlogsstasjon er sjøforsvarets hoved- og logistikkbase i Nord-Norge. I tillegg kommer Kystvaktens sterke tilstedeværelse i Sortland. Samlet gjør dette Lofoten, Vesterålen og Harstad-området til et strategisk kjerneområde for forsvaret i nord.

Dette stiller klare krav til en stabil og robust kraftforsyning. Stortingets Totalberedskapsmeldingen¹¹ slår fast at energiforsyning til strategisk viktige områder er en del av totalforsvaret. Transmisjonsnettet må derfor ha tilstrekkelig kapasitet til å understøtte militære formål. Når regionen får en stadig mer sentral rolle i det nordiske og NATO-integrerte forsvarskonseptet, er det avgjørende at valg av konsept for Sørnettet ikke bare vurderes ut fra næringsutvikling og bosetting, men også fra et forsvars- og beredskapsperspektiv.

- **Rettferdighet og legitimitet**

Når kunder i Lofoten i dag betaler like mye til transmisjonsnettet som resten av landet, men samtidig må bære store kostnader for all overføring av kraft gjennom Lofoten alene, oppleves dette som en urettferdig ordning. En løsning som normaliserer nettleienivåene vil bidra til økt legitimitet og aksept for investeringene i kraftsystemet.

Vår samlede vurdering er at valg av nettløsning i Sørnettet er et spørsmål om langt mer enn teknikk og økonomi. Det handler om regionens mulighet til å bidra i det grønne skiftet, sikre arbeidsplasser og bosetting, og gi befolkning og næringsliv rettferdige og forutsigbare rammevilkår.

¹¹ [Meld. St. 9, \(2024 – 2025\) Melding til Stortinget. Totalberedskapsmeldingen - Forberedt på kriser og krig](#)

5. Strakstiltak

Sørnettet har i dag tilknytningsstopp for nytt forbruk over 1 MW. Dette setter en effektiv stopper for næringsutvikling og samfunnsbygging i regionen. Statnett planlegger i KVU en ny 420 kV-forbindelse mellom Kvandal og Kilbotn, men byggetiden for en slik linje er anslått til minimum 10–15 år, og ofte lengre i konfliktfylte områder. Regionen kan ikke vente så lenge, og det er nødvendig med tiltak som kan gi økt kapasitet på kortere sikt.

5.1 Ny 132kV linje som midlertidig transmisjonsnett

Noranett har allerede behov for en ny linje mellom Kvitnes–Grovfjord–Niingen. Denne kan tilpasses slik at den bygges mellom Kvandal–Grovfjord–Kilbotn, med noe lengre trase. En 132 kV tremastlinje har vesentlig kortere byggetid enn en 420 kV stålmasterlinje. Søknads- og bygge prosessen er enklere, og areal- og miljøinngrepene er mindre. Det samme gjelder for den visuelle belastningen. Linjen vil gi lokal nytte gjennom nytt lastuttak i Grovfjord, og dette bidrar til lokal aksept, som igjen gir enklere grunnerverv og en smidigere gjennomføringsfase. Linjen kan dermed stå ferdig om 4–5 år, og øke kapasiteten over Vestsnittet med opp mot 200 MW.

132 kV-linjen Kvandal–Kilbotn vil være et permanent anlegg, men den vil midlertidig ha transmisjonsnettsfunksjon inntil Statnetts 420 kV-linje står ferdig. Det er derfor rimelig at Statnett finansierer investering og drift i denne perioden, selv om det er Noranett som i praksis vil gjennomføre dette. Når 420 kV-linjen er på plass, kan Noranett overta eierskap og finansiering av drift i tråd med vanlig bransjestandard.

Denne modellen gir den raskeste løsningen for en betydelig effektøkning, samt at den ikke belaster Statnett ytterligere i en periode med høy prosjektbelastning. På denne måten sikres regionen nødvendig kapasitet for å opprettholde utvikling inntil en 420 kV-løsning er etablert. Alternativet er fortsatt stagnasjon i en lengre periode. Det er imidlertid viktig å påpeke at denne løsningen kommer i tillegg til de 420 kV-anleggene som blir besluttet, og kan ikke gi Statnett rom for å utsette prosessene med etablering av nytt 420 kV-nett.

5.2 Tilknytning med vilkår (TPV)

Tilknytning med vilkår er et effektivt virkemiddel for å utnytte tilgjengelig kapasitet i nettet, uten at forsyningssikkerheten settes i fare. Vi har arbeidet aktivt for å få etablert TPV-ordning i Sørnettet, men Statnett har så langt ikke tillatt dette. Alle innvendingene Statnett har reist kan imidlertid etter vår mening håndteres gjennom tydelige vilkår, der kundene ved behov kobles ut ved vedlikehold, feil, ekstremvær eller i perioder med ekstremlast. På denne måten ivaretas driftssikkerheten til eksisterende kunder, samtidig som regionen får tilgang til den ledige kapasiteten som finnes i nettet det meste av året. Statnett peker på at TPV kan gi noe merarbeid for driftssentralen, men i den grad dette er relevant, må dette anses som en marginal kostnad sammenlignet med de store samfunnsøkonomiske gevinstene. For regionen betyr TPV at viktige etableringer kan realiseres, med arbeidsplasser, verdiskaping og skatteinntekter som ellers risikerer å gå tapt. Vi ønsker derfor at Statnett åpner for TPV i Sørnettet som strakstiltak, slik at regionen ikke mister ytterligere vekst- og utviklingsmuligheter.

6. Konklusjon

Statnett legger i sin anbefaling opp til kun å søke konsesjon for første del av planen (ny linje fra Kvandal til Kilbotn). Dette er etter vår vurdering utilstrekkelig. Det tar normalt 10–15 år fra konsesjonssøknad til ferdigstilling av en 420 kV-linje. Dersom Statnett ikke søker konsesjon for en helhetlig løsning nå, vil regionen risikere å mangle nødvendig kapasitet i flere tiår fremover.

Videre er analysegrunnlaget svakt. Statnett legger til grunn en dobling av strømforbruket, men dette er langt fra tilstrekkelig til å oppfylle Stortingets vedtak om energiomstilling og næringsutvikling. I dag er omtrent 50 prosent av energibruken i regionen fossilt basert. For å nå målet om at all energibruk skal være fossilfri innen 2050, må elektrisitetsforbruket nær dobles bare for å erstatte det fossile. Med Statnetts anbefaling vil det ikke være kapasitet til nytt eller økt forbruk – verken til næringsliv, boliger eller annen aktivitet.

Statnetts anbefaling vil også kunne føre til en kraftig økning i nettleien i regionen, særlig i Lofoten som allerede har landets høyeste nettleie. Anbefalingen gir urimelige fordelingsvirkninger: kundene i regionen må selv finansiere store investeringer i regionalnettet, samtidig som de betaler for transmisjonsnettet uten å få tilsvarende kapasitet tilbake.

Strakstiltak: Den raskeste måten å øke kapasiteten inn til området på, er at Noranett bygger en 132 kV-linje fra Kvandal til Kilbotn via Grovfjord. Denne linjen kan realiseres langt raskere enn en 420 kV-linje, og vil ha transmisjonsnettsfunksjon frem til Statnett har fullført sin 420 kV-utbygging. Linjen vil være et permanent anlegg, men med midlertidig transmisjonsnettsfunksjon. Regionalnettselskapene mener derfor at Statnett må støtte og finansiere dette strakstiltaket så lenge linjen fungerer som en del av transmisjonsnettet. Videre må Statnett åpne for tilknytning med vilkår (TPV) i Sørnettet.

7. Anbefalinger

På bakgrunn av de faglige analysene i kapittel 3 og de samfunnsmessige vurderingene i kapittel 4, vil vi fremme følgende anbefalinger til departementet:

Beslutningsgrunnlaget er utilstrekkelig

Vi mener at Statnetts KVVU ikke gir et godt nok grunnlag for å fatte et konseptvalg. Analyseperioden for lastutvikling er for kort, lastprognosene er for lave, fordelingsvirkninger er ikke vurdert, og viktige konsepter er forkastet på feil grunnlag. På denne bakgrunn anbefaler vi at departementet utsetter selve konseptvalget og ber Statnett gjennomføre nye analyser som gir et mer helhetlig og robust beslutningsgrunnlag.

Reell involvering av nettselskaper

I videre arbeid må Statnett pålegges å involvere de regionale nettselskapene på en reell måte – både i behovskartlegging, konseptutvikling og samfunnsøkonomiske analyser. Kartlegging av interessenter er ikke nok; vi må være del av selve prosessen.

Utred nytt målbilde

Statnett bør pålegges å utrede et langsiktig målbilde for Sørnettet frem mot 2100. Dette bør inkludere en 420 kV ringstruktur som dekker den sannsynlige lastøkningen i regionen. Nettet kan først driftes på 132 kV, og fases opp til 420 kV når behovene melder seg. Dette gir fleksibilitet, reduserer risikoen for feilinvesteringer og sikrer helhetlige løsninger. Delvis utbygging tar for lang tid og fører til stagnasjon, og må derfor unngås.

Nye samfunnsøkonomiske analyser

Nye analyser må:

- vurdere lastutvikling over hele den tekniske levetiden (70–80 år),
- inkludere fordelingsvirkninger og nettleiekonsekvenser,
- hensynta bortfall av 132 kV-investeringer i 420 kV-scenarioene,
- vekte ikke-prissatte virkninger som miljø og forsyningssikkerhet sterkere.

Jordingssystem

Statnett bør ikke gis rom for å legge inn generelle krav om direktejording i sine anbefalinger. Spolejording er dokumentert å tilfredsstille forskriftene, godkjent av DSB og NVE, og gir mer kostnadseffektive løsninger i deler av regionalnettet.

Strakstiltak

Vi ber departementet oppfordre Statnett til å iverksette strakstiltakene som er beskrevet tidligere i dette dokumentet: ny 132 kV linje Kvandal – Kilbotn i samarbeid med Noranett, samt tilknytning med vilkår (TPV) i Sørnettet.

Samlet anbefaling: Vi oppfordrer departementet til å be Statnett revidere KVVU, med krav om nye analyser og reell involvering av nettselskapene. Først når dette er gjort, kan det fattes en forsvarlig beslutning om konseptvalg.

Med hilsen

Vestall AS

Torbjørn Åsbakk
Daglig leder

Noranett Andøy AS

Terje Heggelund Andreassen
Daglig leder

Noranett Hadsel AS

Robin Jakobsen
Daglig leder

Noranett AS

Tony Molund
Nettdirektør

Elmea AS

Pål Martinussen
Daglig leder